

Prof. dr Miroslav Vrhovšek*
Vladimir Kozar**

UDK: (347.999+347.991)(497.11)
BIBLID: 0352-3713(2008)25,3-11

PRIMENA PRAVNIH PRAVILA SRPSKOG GRAĐANSKOG ZAKONIKA U PRESUDAMA TRGOVINSKIH SUDOVA I VRHOVNOG SUDA SRBIJE

REZIME: Opravdano smatramo da smo iznetim referatom potvrdili obrazloženje predloga teme "Srpsko pravo - nekad i sad" da ideja o pravnoj izgradnji, kao temelju moderne Srbije, traje gotovo 200 godina. Prateći tu ideju pokušali smo da oživimo brojne propise kojima su regulisana određena pitanja, kako su isti ugrađeni u pravne akte koje smo predložili u prilogu, koji su upravo dragoceni za analizu njihove razumljivosti, jezika i stila, prilagođenosti potrebama i zahtevima vremena naglašavajući rešenja koja su možda i bolja od nekih postojećih. Realizacijom zamišljene ideje u prilogu smatramo da smo uspešno dokazali da je srpska pravna misao imala svoje uzlete, da je srpsko pravo imalo svoje bisere, da je postojalo i da će postojati, te da je neophodno da se i danas oslobodimo osećaja da je jedini izlaz za naše pravo u kopiranju i prihvatanju onoga što je neko već propisao.

Prezentirane presude će, svakako, moći korisno da posluže, naročito mlađim generacijama pravnika da se sa istima bliže upoznaju, da ih detaljno prouče, da njihove pravne stavove uporede sa važećim propisima iz oblasti građanskog prava, što će sve pomoći pojedinim od njih da *de lege ferenda* svojim radovima doprinesu daljem i uspešnijem razvoju pravne nauke u Srbiji.

Ključne reči: pravna pravila, Srpski Građanski zakonik, Vrhovni sud Srbije

Uvod

Ovaj prilog, posvećen tako izazovnoj i provokativnoj temi Srpsko pravo - nekad i sad, zamišljen je tako da izvrši izbor i prikaz samo malobrojnog broja presuda privrednih, odnosno trgovinskih sudova i presuda Višeg trgovinskog suda i Vrhovnog suda Srbije, kod kojih su u rešavanju nekih značajnih pitanja korišćena rešenja istih pitanja iz Srpskog građanskog zakonika. Taj izbor nije bio ni malo lak, niti jednostavan, jer je presuda ovakve ili slične vrste, u proteklom periodu, donesena od strane nadležnih sudova u vrlo velikom broju pa ih je nemoguće sve staviti u jedan prilog za savetovanje. No, tako odabrane presude će svaka-

* Prorektor Univerziteta Privredna akademija, Novi Sad.

** Sudija Trgovinskog suda u Beogradu.

ko biti dragocen prilog savetovanja kako bi se učesnici i šira stručna javnost sa njima bliže upoznali, što bi, ujedno, trebalo da predstavlja podsticaj svim zainteresovanim za dalje i dublje istraživanje primene pravnih pravila iz Srpskog građanskog zakonika prilikom rešavanja istovetnih spornih pravnih pitanja. Ujedno, izložena sudska praksa će moći korisno da posluži prilikom izrade novog Građanskog zakonika Srbije čija izrada predstoji.

OSNOV ZA USPOSTAVLJANJE ODNOSA USVOJENJA

Sama činjenica da je tužena faktički živela u jednoj porodici gde je odrasla i iz koje se udala, nije dovoljan osnov za uspostavljanje odnosa usvojenja.

Tužbeni zahtev tužioca zasnovan je na činjenici da, iako je tužena od ranog detinjstva živela u kući njegovih roditelja sve do svog punoletstva, između nje i njegovog oca pok. M.P. nikad nije zasnovan odnos usvojenja, a protivtužbeni zahtev upravo suprotno, da je takav odnos od početka postojao, zbog čega tužena ulazi u krug zakonskih naslednika pok. M. P.

Polazeći od izloženog činjeničnog stanja pravilan je zaključak nižestepenih sudova da između pok. M. P. kao usvojioca i tužene, kao usvojenika prema Pravnim pravilima građanskog prava, koja se imaju primeniti kao merodavna do stupanja na snagu Zakona o usvojenju ("Sl. list FNRJ", br. 30/47 od 11. aprila 1947. godine), nije uspostavljen odnos usvojenja. Naime, prema paragrafu 136 SGZ tuđa deca "ravnaju se rođenoj" ako se usvoje na propisan način, a prema paragrafu 145 istog Zakona, za usvojenje je bio neophodan pismeni dokaz sa potpisom sveštenika ili kamata da nema smetnji za usvojenje i potvrdom suda. Kako o usvojenju tužene nema nikakvog pismenog traga ni iz vremena njenog prelaska u porodicu pok. M.P., ne može se zaključiti da je postojalo usvojenje kao strogo formalni čin u smislu tada važećih zakonskih odredbi. Odnos usvojenja do punoletstva tužene nije uspostavljen ni kasnije, po stupanju na snagu Zakona o usvojenju iz 1947. godine, jer nije proveden postupak za zaključenje usvojenja propisan članom 9. do 16. tog Zakona. Stoga i po shvatanju Vrhovnog suda sama činjenica da je tužena faktički živela u porodici pok. M. P. gde je odrasla i iz koje se udala, po sporazumu sa njenim roditeljima, nije bio dovoljan osnov za uspostavljanje odnosa usvojenja i s tim u vezi svih daljih prava koja iz tog odnosa proizilaze.

Isticanje u reviziji tužene da je pok. M. P. 24. marta 1950. godine Mesnom narodnom odboru R. prijavio tuženu kao svoje dete, na osnovu čega je izvršen upis u MK rođenih za 1940. godinu, bez uticaja je na odlučivanje u ovoj stvari. Kod utvrđene činjenice da ni do 1947. godine po do tada važećim propisima, a ni nakon toga po odredbama Zakona o usvojenju (koji je stupio na snagu 19. aprila 1947. godine) nije sproveden postupak usvojenja na osnovu koga se može uspostaviti punovažan odnos usvojenja.

(Vrhovni sud Srbije, Rev. 5697/98)

PRESTANAK LIČNE SLUŽBENOSTI PRAVA STANOVANJA (Pravno pravilo iz paragrafa 938 Srpskog građanskog zakonika)

Pravo stanovanja je lična službenost koja prestaje ako je titular ne vrši u roku od 3 godine (tzv. liberatorna uzukapija).

Prema utvrđenom činjeničnom stanju, zaključkom Sreskog narodnog suda za I reon grada Beograda, a po presudi Vojnog suda komande grada Beograda, ocu tužene je konfiskovana celokupna imovina. Ocu tužioca je dodeljen sporni stan, a na istom su sada pokojni otac tužene i članovi njegove uže porodice imali pravo stanovanja koje je po slu-

žbenoj dužnosti zabeleženo kao teret u zemljišnim knjigama. U ovim odlukama, tužena (tada je imala 9 godina) je označena kao član uže porodice svoga oca. Zgrada u kojoj se sporni stan nalazi je nacionalizovana, s tim da je sporni stan izuzet od nacionalizacije. Tužioci su sada suvlasnici stana sa 3/4, odnosno 1/4 idealna dela. Pravo stanovanja je u upravnom postupku brisano i odluka o tome je u upravnom sporu pred Vrhovnim sudom Srbije ocenjena kao zakonita. Otac tužene je do svoje smrti, u avgustu 1986. godine, stanovao u predmetnom stanu, a isti je do svoje smrti, 25.1.1989. godine, koristila i majka tužene. Tužena je prvi brak zaključila 5.11.1960. godine i isti je razveden pravnosnažnom presudom od 13.9.1979. godine. Drugi brak je tužena zaključila u avgustu 1980. godine i ovaj brak je trajao sve do smrti supruga tužene, u januaru 1995. godine. Prema uverenju GSUP-a B., tužena je bila prijavljena sa prebivalištem u periodu od 7.5.1964. godine do 28.3.1979. godine na adresi Gospodar Jovanova br. 23 i u periodu od 18.10.1982. godine od 23.2.1987. godine na adresi u Z. ulica J.T. br. 27. U preostalom vremenskom periodu bila je prijavljena na adresi spornog stana.

Tužioci kao suvlasnici stana traže predaju istog u državinu, jer je tuženoj dugogodišnjim nekorisćenjem stana prestalo pravo stanovanja.

Nižestepeni sudovi su primenom materijalnog prava - odredbi čl. 22. i 50. Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta, pravnih pravila iz čl. 37-78. Zakona o zemljišnim knjigama i pravnih pravila imovinskog prava iz paragrafa 338 Srpskog građanskog zakonika, ocenili da je tužbeni zahtev za iseljenje tužene iz spornog stana neosnovan. Prema razlozima nižestepениh sudova, prilikom konfiskacije imovine oca tužene, presudom je ustanovljeno pravo stanovanja i ista nije ukinuta niti stavljena van snage, tako da i dalje postoji pravni osnov za korišćenje stana od strane tužene kao titulara prava lične službenosti - prava stanovanja. Imajući u vidu da je pravo stanovanja vezano za ličnost u čiju korist je konstituisano to pravo, sudovi su ocenili da, shodno pravnim pravilima imovinskog prava, ne postoji mogućnost njegovog prestanka zbog nekorisćenja stana u određenom periodu, s obzirom da je suština tog prava vezana za ličnost i uz činjenice da u konkretnom slučaju nije nastupila smrt titulara tog prava, niti je došlo do odricanja tužene od tog prava, a nije ni doneta odluka nadležnog organa o njegovom prestanku, odnosno isto nije prestalo na osnovu zakona.

Izraženo pravno stanovište sudova u pogledu primene relevantnih propisa za ocenu zahteva tužilaca nije pravilno. Pravo stanovanja je lična službenost koja može prestati nevršenjem. To je naročiti način prestanka službenosti čiji se razlog postojanja nalazi u pravilu da je službenost ograničenje prava svojine, zbog čega se nastoji da to ograničenje bude što manje. To proizilazi iz prirode privatne svojine. Ako titular službenosti duže vremena ne vrši svoju službenost, dokazuje da mu ona više nije potrebna. Prema paragrafu 983 Srpskog građanskog zakonika (i paragrafu 1488 Austrijskog građanskog zakonika), vlasnik poslužnog dobra ili, pri ličnoj službenosti, vlasnik stvari na kojoj je konstituisana lična službenost, može tražiti prestanak službenosti ako titular to pravo ne vrši u roku od 3 godine (tzv. liberatorna uzukapija).

Kod utvrđene činjenice da je tužena zaključenjem dva braka prestala da bude član porodičnog domaćinstva kome je uspostavljeno pravo besplatnog stanovanja, da je u periodu od oko 20 godina imala prebivalište na drugim adresama i da nije koristila sporni stan, nesumnjivo je da je u odnosu na tuženu navedeno dobro (stan) bilo slobodno od službenosti. Suprotno bi bilo protivno važećem pravu.

Pogrešno je stanovište nižestepениh sudova da pravo stanovanja kao lična službenost može prestati samo smrću titulara tog prava ili odricanjem. Bez obzira na osnov

konstituisanja tog prava, i kada je isto ustanovljeno sudskom odlukom, vlasnik stvari može da traži prestanak takve službenosti u slučajevima koji upućuju na zaključak da su prestali razlozi koji su opravdavali ustanovljenje prava službenosti, a jedan od razloga je i dugogodišnje nevršenje tog prava.

Iz tih razloga, preinačene su obe nižestepene presude i usvojen tužbeni zahtev.
(*Presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu P. br. 5093/00 od 25.10.2002. godine, presuda Okružnog suda u Beogradu Gž. br. 7789/03 od 1.10.2003. godine i presuda Vrhovnog suda Srbije Rev. br. 977/04 od 7.7.2005. godine*) - *Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 69/2005, Intermex, Beograd*

UGOVOR O ORTAKLUKU - PRAVNO PRAVILO IZ PARAGRAFA 742. SRPSKOG GRAĐANSKOG ZAKONA

Kada se radi ugovor o ortakluku u koje su ugovorne strane uložile novac radi kupovine nafte, pa naftu nisu dobili niti im je novac vraćen tada zbog nastale štete shodno paragrafu 742. srpskog građanskog zakonika svaki ortak snosi svoju štetu do visine svog uloga.

Presudom Opštinskog suda u G. Milanovcu P. br. 719/99 od 10.11.2004. godine odbijen je tužbeni zahtev tužioca kojim je tražio da se tuženici solidarno obavežu da tužiocu na ime duga isplate novčani iznos naveden u izreci presude.

Presudom Okružnog suda u Čačku Gž. br. 200/05 od 22.2.2005. godine odbija se kao neosnovana žalba tužioca i presuda Opštinskog suda u G. Milanovcu P. br. 719/99 od 10.11.2004. godine se potvrđuje.

Prvostepeni sud je na osnovu izvedenih dokaza pravilno utvrdio činjenično stanje a to je da su stranke postigle zajednički dogovor da kupe naftu pa su u tom cilju preduzeću iz Valjeva uplatile određeni novčani iznos u deviznom novcu, da taj posao oko nabavke nafte nije realizovan, nafta njima nije isporučena niti je uloženi novac vraćen. Kako se u konkretnom slučaju radi o ortakluku, pravilno je prvostepeni sud primenio pravna pravila o ortakluku iz Srpskog građanskog zakonika, jer ne postoje pozitivni propisi o ortakluku. Prvostepeni sud je pravilno primenio paragraf 742. Zakonika kojim je predviđeno da ukoliko iz ortakluka nastane za ortak šteta, ta šteta po meri uloga pada na sve ortake, odbija se tužbeni zahtev tužioca kao neosnovan, jer svaki od ortaka snosi rizik zajedničkog posla do visine svog uloga i s obzirom da tužilac nije dokazao da je postojao drugačiji dogovor između stranaka u pogledu njihovih udela u ortakkom poslu, to svaki od ortaka snosi štetu koja je nastala iz tog posla do visine svog uloga u taj posao.

(*Presuda Opštinskog suda u G. Milanovcu, P. br. 719/99 od 10.11.2004. godine i presuda Okružnog suda u Čačku, Gž. br. 200/05 od 22.2.2005. godine*) - *priradio: Dragan Kalaba, zamenik Okružnog javnog tužioca u Čačku*

GRUBA NEBLAGODARNOST

Protivljenje poklonoprимca stanovanju trećeg lica u situaciji kada je poklonodavac zadržao pravo stanovanja i svade stranaka kao i ukazivanje poklonoprимca da zbog useljenja trećeg lica može biti iseljena, ne predstavlja grubu neblagodarost zbog čega bi se stekli uslovi za opoziv ugovora o poklonu.

Prvostepeni sud je usvojio tužbeni zahtev i raskinuo ugovor o poklonu zbog grube neblagodarosti. Pod grubom neblagodarnošću sud je smatrao ponašanje tuženog koje se ogleda u činjenici da u stanu koji predstavlja predmet poklona ne dozvoljava poklonu-

davcu useljenje trećeg lica, zbog čega je izbila svađa i što poklonodavcu nije ukazao nužnu pomoć prilikom bolesti. Okružni sud je ukinuo prvostepenu presudu.

Ugovor o poklonu nije regulisan pozitivnim propisima pa se odredbe o opozivu tog ugovora (raskidu) nalaze u pravnim pravilima imovinskog prava. Po paragrafu 567. Srpskog građanskog zakonika pod "velikom neblagodarnošću" podrazumeva se "uvreda života, tela, časti i narušavanje slobode i imanja". Na sličan način neblagodarnost definiše i AGZ po kome "pod grubom neblagodarnošću podrazumeva se takva povreda tela, časti i imanja da se protiv povredioca može po službenoj dužnosti ili na zahtevanje povređenog po kaznenom zakonu isleđenje preduzeti" (paragraf 848).

Iz navedenih odredbi se vidi da svaka moralna greška ne predstavlja razlog za raskid ugovora o poklonu, već da neblagodarnost treba da bude "velika" ili "gruba". Za procenu grube ili velike neblagodarnosti nije nužno da se ona utvrđuje jedino postojanjem presude krivičnog suda kako bi to proizilazilo iz AGZ-a. Dovoljno je da se u radnjama poklonoprimca stiču elementi nekog krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti ili po privatnoj tužbi. Takvu procenu može izvršiti sam parnični sud upoređujući ponašanje poklonoprimca prema određenom standardu i shvatanjima društvene sredine u kojima se stranke nalaze.

Ako je ugovorom o poklonu u vidu neformalne odredbe (usmeni sporazum kako je to prvostepeni sud utvrdio) ugovoreno pravo stanovanja poklonodavca tada protivljenje poklonoprimca stanovanju trećeg lica i ukazivanje da će zbog toga poklonodavac biti iseljen ne predstavlja grubu neblagodarnost. Ovo s toga što se poklonodavac ponaša protivpravno, jer pravo stanovanja predstavlja ličnu službenost, pa titular te službenosti ne može primiti u stan treće lica bez saglasnosti vlasnika (poklonoprimca). Prema tome, raspravljanje između stranaka čiji je uzrok ponašanje poklonodavca (tužilje) ne može se upodobiti gruboj, odnosno velikoj neblagodarnosti.

U tužbi se kao razlog za raskid ugovora zbog neblagodarnosti ne ističe činjenica nepružanja nužne pomoći od strane tuženog, već je taj razlog istaknut posle saslušanja parničnih stranaka, tako da tuženi nije ni saslušan na te okolnosti. Za procenu nepružanja nužne pomoći (koja bi izuzetno mogla biti upodobljena gruboj neblagodarnosti) bilo je nužno utvrditi karakter bolesti poklonodavca i sve okolnosti konkretnog slučaja (da li je tuženi mogao da pruži pomoć, gde se nalazio i da li je imajući u vidu karakter i intenzitet bolesti odbio pružanje pomoći bez opravdanog razloga). Kako prvostepeni sud nije utvrđivao sve okolnosti konkretnog slučaja u vezi nepružanja nužne pomoći i kako tuženog na te okolnosti uopšte nije saslušavao, to se za sada ne može prihvatiti utvrđenje da ponašanje tuženog u toj situaciji predstavlja grubu neblagodarnost.

(Okružni sud u Požarevcu, Gž. 1481/93 od 27. XII 1993)

OPOZIV UGOVORA O POKLONU

Podnošenje krivične prijave, iniciranje prekršajnih postupaka i obraćanje mirovnom veću od strane poklonodavca samo po sebi ne znači postojanje "grube neblagodarnosti" zbog kojih se može raskinuti (opozvati ugovor o poklonu).

Prema utvrđenom činjeničnom stanju između stranaka je zaključen ugovor o poklonu Ov. 712/81, 4.3.1981. godine po kome se tužilac obavezao da tuženom (svom sinu) pokloni nepokretnost bliže opisanu u ugovoru. Stranke žive u zajednici. Tuženi nije fizički napadao niti maltretirao svoga oca (poklonodavca) niti ga verbalno vređao niti na bilo koji način svojim činjenjem ili nečinjenjem pokazao grubu neblagodarnost prema njemu. Sukobi između ugovornih strana potiču zbog ponašanja supruge tužioca prema tuženom. Tužilac je uživao redovne penzije i od svoje dece nije tražio izdržavanje.

Kod tako utvrđenog činjeničnog stanja pravilno je primenjeno materijalno pravo kada je odbijen tužbeni zahtev radi raskida (opoziva) ugovora o poklonu zbog grube neblagodarnosti i osiromašenja.

Naime, u konkretnom slučaju nisu ispunjeni uslovi za opoziv poklona iz paragrafa 567. Srpsko-građanskog zakonika u slučaju da: darodavac docnije tako osiromaši da ni živeti ne može; i b) ako obdareni veliku neblagodarnost spram darodavca pokaže, nanošeći uvredu njegovom životu, telu, časti i narušavajući njegovu slobodu i imanje. Darodavac nije toliko osiromašio da je ugrožena njegova egzistencija, zato što je uživljalac penzije. Tuženi (obdareni) nije nanosio tužiocu ni verbalne ni realne uvrede niti je na drugi način kažnjivim delima pokazao grubu neblagodarnost u odnosu na telesni integritet, slobodu ili imovinu tužioca. Sam tužilac je prilikom saslušanja parničnih stranaka na zapisniku od 4.2.1999. godine, izjavio da on i tuženi “nisu imali problema” i da je “nastalo zlo” kada je u kuću došla njegova druga žena.

Podnošenje krivične prijave, iniciranje prekršajnih postupaka ili postupka pred mirovnim većem radi pokušaja mirenja ne znači postojanje grube neblagodarnosti pogotovo ako se ima u vidu da su ti postupci bili (po predlagača) neuspešni. Zato su neosnovani revizijski navodi kojima se ističe da samo obraćanje nadležnim organima ukazuje na tešku poremećenost odnosa ugovornika i ispunjenje uslova za raskid (opoziv) ugovora o poklonu.

Takođe su neosnovani revizijski navodi u kojima se ističe da zbog loših odnosa između tuženog i maćehe (supruga tužioca) postoje razlozi za raskid ugovora, zato što je supruga tužioca u odnosu na ugovor treće lice i prema njoj ugovor u smislu člana 148. ZOO ne proizvodi dejstva, pa poremećaj odnosa između tuženog i maćehe (sudovi su utvrdili da je ona uzročnik sukoba) ne predstavljaju valjan zakonski razlog za opoziv ugovora o poklonu.

*(Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 537/05 od 7. jula 2005. godine) -
Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 4/2005, Intermex, Beograd,
autor sentence: Predrag Trifunović, sudija VSS*

PRAVO VLASNIKA ZEMLJIŠTA PO OSNOVU PRONAĐENOG SKRIVENOG BLAGA

Vlasnik zemljišta ima pravo da zahteva isplatu pravične naknade za skriveno blago iskopano na njegovoj parceli bez obzira što je zakonom o kulturnim dobrima to pravo priznato samo nalazaču istog.

Predmet ovog spora je isplata novčane nagrade tužiocu za skriveno blago iskopano na njegovom zemljištu. Nižestepeni sudovi su odbili takav tužbeni zahtev, iako je zlatna pojasna garnitura pronađena na parceli u vlasništvu tužioca. Tako je odlučeno jer je odredbom čl. 28. Zakona o kulturnim dobrima propisano da novčana naknada za iskopano kulturno dobro od izuzetnog značaja pripada samo nalazaču. Vrhovni sud nalazi da se izneto stanovište ne može prihvatiti, jer je zasnovano na pogrešnoj primeni materijalnog prava. Zakonom o kulturnim dobrima nisu uređena imovinska prava vlasnika zemljišta prema skrivenom blagu iskopanom na njegovoj parceli. Odredbama tog zakona je samo propisano da su tako pronađene stvari kulturna dobra u vlasništvu države i da pronalazaču istih pripada novčana nagrada. To jasno ukazuje da ovaj zakon ne reguliše i prava vlasnika zemljišta na kome je skriveno blago pronađeno. Međutim, to ne znači da se zbog toga mogu uskratiti imovinska prava vlasniku zemljišta koja mu po tom osnovu pripadaju. Naprotiv, pravo svojine predstavlja najširu vlast na stvari. Ostvarenje tog prava jemči se i odredbom čl. 34. Ustava Republike Srbije. Zbog toga se saglasno odredbi čl. 8.

Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa i pravo svojine može oduzeti ili ograničiti samo u skladu sa ustavom ili zakonom. Odredbom čl. 12. Zakona o kulturnim dobrima je propisano da kulturna dobra predstavljaju državnu svojinu. Time je vlasniku zemljišta oduzeto pravo svojine na skrivenom blagu iskopanom na njegovom zemljištu. To je učinjeno iz razloga što se radi o materijalnoj tvorevini - kulturnom dobru od opšteg interesa. Očito je da je u tom slučaju zakonom propisano oduzimanje prava svojine vlasniku zemljišta na skrivenom blagu pronađenom na toj parceli. Međutim, Zakonom o kulturnim dobrima propisan je samo osnov oduzimanja prava svojine vlasniku zemljišta na skrivenom blagu, ali mu tim povodom nije uskraćeno i imovinsko pravo na pravičnu novčanu naknadu. Istina, našim pozitivnim pravom nije propisano koliko iznosi i kako se određuje visina novčane naknade koja pripada vlasniku na čijem zemljištu je pronađeno skriveno blago. To pitanje je uređeno pravnim pravilima paragrafa 250. i 251. Srpskog građanskog zakonika. S toga se shodno tim pravilima, a na temelju odredbe čl. 1. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6.4.1991. godine i za vreme neprijateljske okupacije mora raspraviti i osnovanost zahteva koji je predmet ovog spora.

(Vrhovni sud Srbije, Rev. 3471/03)

STICANJE SVOJINE NA ŠUMSKOM ZEMLJIŠTU PO OSNOVU ODRŽAJA

Savesni držalac može steći pravo svojine na osnovu održaja na šumskom zemljištu ako dokaže zakonski osnov državine i period državine do 6. aprila 1941. godine, u trajanju od 43 godine, 1 mesec, i 18 dana.

Prema utvrđenom činjeničnom stanju, sporne nepokretnosti po kulturi šuma oduzele su 1963. godine pravnim prethodnicima tužilaca, u postupku raspravljanja imovinskih odnosa nastalih samovlasnim zauzećem zemljišta u društvenoj svojini - pravosnažnim odlukama nadležnih organa. Sporne nepokretnosti su 1952. godine bile upisane u popisni katastar nepokretnosti - na pravne prethodnike tužilaca samo na osnovu njihovih izjava. Tužioci ne poseduju pismene dokaze o sticanju prava svojine na spornim nepokretnostima, a presuda Agrarnog suda u Skoplju od 17. jula 1939. godine odnosi se na sticanje svojine na obradivom zemljištu, a ne i na sporno šumsko zemljište - za koje tužioci ističu da je u faktičkom posedu njihovih pravnih prethodnika bilo od 1900. godine do oduzimanja.

Polazeći od ovako utvrđenog činjeničnog stanja, pravilno su nižestepeni sudovi primenili materijalno pravo kada su zaključili da pravni prethodnici tužilaca nisu održajem stekli pravo svojine na spornom šumskom zemljištu.

Naime, prema pravnim pravilima imovinskog prava sadržanim u paragrafu 2. Zakona o šumama Kraljevine Jugoslavije od 21. decembra 1929. godine, sve šume su se smatrale vlasništvom države, izuzev onih šuma na kojima je fizičko lice, zakonitim putem steklo pravo svojine. Savesni držalac može steći pravo svojine na osnovu održaja na šumskom zemljištu, ako dokaže zakonski osnov državine i period državine do 6. aprila 1941. godine, u trajanju od 43 godine, 1 mesec i 18 dana, u smislu pravnog pravila iz paragrafa 931. Srpskog građanskog zakonika.

Državina je zakonita ako se zasniva na punovažnom pravnom poslu, koji je potreban za sticanje svojine i ako nije pribavljena silom, prevarom ili zloupotrebom poverenja, a savestan je onaj držalac, koji ne zna, ili ne može znati da stvar koju drži nije njegova, s tim što savesnost mora postojati za sve vreme roka potrebnog za održaj.

Imajući u vidu da tužioci, u ovoj parnici radi utvrđenja prava svojine održajem, na šumskom zemljištu nisu dokazali postojanje zakonskog osnova (pravnog posla ili pravo-

snažne sudske odluke), kojim su državinu na spornom šumskom zemljištu zakonito stekli njihovi pravni prethodnici, pravni prethodnici tužilaca i po oceni Vrhovnog suda, nisu održajem stekli pravo svojine na spornom šumskom zemljištu. Stoga navodi revizije o pogrešnoj primeni materijalnog prava nisu osnovani.

Vrhovni sud je cenio navode revizije tužilaca u pogledu nesmetane državnine njihovih pravnih prethodnika na spornom šumskom zemljištu do oduzimanja 1963. godine, pa je našao da su ovi navodi neosnovani, budući da su sve šume bile u državnoj svojini a potom u društvenoj svojini saglasno odredbama Osnovnog zakona o šumama ("Službeni list SFRJ", broj 16/61) i da se u smislu člana 113. Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta ("Službeni list SFRJ", broj 43/59), na ovakvom šumskom zemljištu održajem nije mogla sticati svojina, zbog čega je upis spornog šumskog zemljišta 1952. godine u popisni katastar nepokretnosti na pravne prethodnike tužilaca, bez uticaja.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 1893/98)

POKLON – SPONZORSTVO

Sud je našao u smislu člana 277. stav 1. i člana 324. stav 1. ZOO, tužilac osnovano potražuje pored glavnice i **zateznu kamatu** od 20.11.2002. godine, jer je tuženi pre toga pao u dužničku **docnju**, s obzirom da svoju obavezu nije ispunio u ugovorenim rokovima.

Zato je sud na temelju tako utvrđenih činjenica usvojio ovaj deo tužbenog zahteva, odlučivši kao u izreci u stavu četvrtom, primenom citiranih propisa i odredaba člana 262. stav 1. i člana 600. ZOO, kada je reč o obavezama iz ugovora o emitovanju propagandnih poruka, kao i pravnih pravila iz paragrafa 561. **Građanskog zakonika kraljevine Srbije** (SGZ), koja se primenjuju na osnovu člana 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije ("Službeni list FNRJ", br. 86/46, 105/46, 96/47), kada su u pitanju navedeni **ugovori o donatorstvu**, koji imaju obeležja ugovora o **poklonu**.

(Presuda Trgovinskog suda u Beogradu XXXVII-P2.2136/03 od 11.12.2003. godine)

UGOVOR O POSLUZI

Na osnovu izvedenih dokaza sud je zaključio da je zaključen ugovor o posluzi, kao i da je rok posluge istekao, pa je tuženi dužan da **stvar** sa pripadajućom opremom i alatima **vrati tužiocu** saglasno pravnim pravilima iz paragrafa 582. i 584. **Građanskog zakonika kraljevine Srbije** (SGZ), koja se primenjuju na osnovu člana 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6 aprila 1941 godine i za vreme neprijateljske okupacije ("Službeni list FNRJ", br. 86/46, 105/46, 96/47).

U paragrafu 582. SGZ propisano je: "Naruč ili posluga biva ugovorom takovim, kojim ko nepotrošnu stvar na poslugu uzme, tako, da na opredeljeno vreme bez svake plate ili nagrade **natrag vrati**."

U paragrafu 584. SGZ propisano je: "Ako je **vreme za poslugu opredeljeno**, onda da se ima stvar **na to vreme natrag vratiti**; ako li to nije, onda valja gledati na namećenje posluge, pa po tome vreme povraćaja opredeliti."

Kada je reč o **remontu struga**, sud smatra da ta činjenica nije bitna za odluku o tužbenom zahtevu, sve i da je tuženi dokazao da je izvršio remont, što takođe ne proizilazi iz pismenih dokaza, pa sud nije ni poverovao iskazu svedoka M. M., jer u prilog njegovom iskazu ne ide nijedan materijalni dokaz (npr. radni nalozi, računi za ugrađene rezervne delove i drugi materijal, koje tuženi niti pominje, niti dostavlja do zaključenja

glavne rasprave). Naime, ukoliko bi tuženi dokazao da je zaista izvršio remont struga u vrednosti od 36.290,00 dinara, on na osnovu toga **ne bi mogao steći pravo svojine** na strugu, pa čak ni pravo susvojine na toj stvari, jer takav način sticanja svojine nije predviđen u odredbama Zakona o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (*"Službeni list SFRJ"*, br. 6/80, 36/90, *"Službeni list SRJ"*, br. 29/96).

Tuženi bi pod uslovima propisanim u paragrafu 592. SGZ mogao da prema tužiocu istakne **samo obligaciono-pravni zahtev** za naknadu iznosa od 36.290,00 dinara, navodno utrošenog na remont struga, kao tužiočeve pokretne stvari, pod uslovom da dokaže da su ti vanredni troškovi bili neophodno nužni. Jer u paragrafu 592. SGZ propisano je: "Obične troškove sa poslugom stvari skopčane mora onaj nositi, koji se sa stvarju služi. Za **izvanredne troškove**, koje je na sadržanje stvari kao **nužne učinio**, može naknadu od gospodara stvari iskati, **kad njihovu neophodnu nužnost pokaže.**"

Prema tome, činjenica da je tuženi navodno utrošio 36.290,00 dinara za remont struga, nije od značaja u ovom sporu, jer istu tuženi nije istakao nikakav zahtev u postupku do zaključenja glavne rasprave, a prema članu 2. stav 1, ZPP, **sud odlučuje u granicama zahteva koji su stavljeni u postupak**. Međutim, donošenje ove presude nije prepreka za tuženog da svoja eventualna potraživanja prema tužiocu ostvari podnošenjem tužbe u drugoj parnici.

(Presuda Trgovinskog suda u Beogradu P.3478/01 od 18.04.2002. godine)

Prof. Miroslav Vrhovšek, Ph.D.
Vladimir Kozar

The implementation of legal rules of the Serbian Civil Code in the judgements of commercial courts and the Supreme Court of Serbia

A b s t r a c t

We reasonably believe that our article confirms the proposed theme "Serbian Law – now and then" that the idea of legal development, as the platform of modern Serbia, has been lasting for almost 200 years. Following this idea, we have tried to revive numerous regulations regulating different areas, how they are used in judgments attached to this article, their great importance for understanding their substance, language and style, and adaptability to the needs and challenges of present time, underlying solutions which are sometimes even better than the current ones. By developing this idea, we believe, we have proven that the Serbian legal thinking had its uprisings, that the Serbian law had its jewels, and that it is necessary to get rid of the feeling that the only way out for our law is to copy and accept what the others have already prescribed.

Presented judgments will certainly be of a great importance for young lawyers to get to know them better, to analyze them closer, to compare them with the current regulations from the area of civil law, and will, *de lege ferenda*, contribute to further development of Serbian legal thinking.

Key words: legal rules, Serbian Civil Code, Supreme Court of Serbia.